

อุไร อุ่นแก้ว

ดูแลเพื่อนบ้านของเรา

อุไร อุ้นแก้ว
ซีตีมาเรียม บินเยาะ

“พี่ ๆ เดี่ยวผมเอาต้นไม้กลับมาฝากนะครับ”

เป็นคำพูดบอกเล่าสุดท้ายก่อนที่เขาจะจากเราไปอย่างไม่มีวันกลับ
เช้าตรู่วันนั้น ฉันขับมอเตอร์ไซค์ไปส่งลูกที่โรงเรียน เจอกับ “อู๊ด” - อภิชัย
อุ้นแก้ว กำลังคุยอยู่กับ “ยายสุ” - อุไร อุ้นแก้ว ปากซอยหน้าบ้าน
ยายยืนถือไม้กวาดกับที่โกยขยะ ยายกำลังทำงานกวาดขยะบนถนน
เพราะเป็นลูกจ้างของ อบต.

“ผมเก็บต้นไม้ไว้ 2 ต้น เป็นแบบต้นปาล์มที่ใบมันสวย ไว้ปลูกใกล้
กับที่ผมจะทำสระน้ำและกังหันน้ำตกให้พี่”

“ได้ ได้” ฉันพยักหน้ารับอย่างยินดี

“แล้วต้นหม้อข้าว หม้อแกงลิง ที่เอามาวันก่อนเป็นอย่างไรบ้าง ผม
ไม่ได้เดินไปดูเลยตอนนี้ ไปเข้าใกล้บ้าง ๆ ทุกวัน ๆ เลยพี่”

ฉันยิ้มให้เขา “ไม่เป็นไร เดี่ยวพี่ไปส่งน้องก่อนนะ เดี่ยวสาย”

อู๊ดพูดหยอกล้อกับลูกสาวของฉันแล้วหัวเราะเห็นฟันขาว ซึ่ง
ต่างกับยายที่ยิ้มแต่ไม่เห็นฟัน

เวลาเกือบเที่ยงของวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2548 มีคนมาวิ่งบอกว่า
“พี่ ๆ อู๊ดตายแล้ว” ตอนแรกฉันไม่เชื่อ รีบเดินไปบ้านยายซึ่งอยู่ใกล้กัน

ก็เห็นบ้านปิดสนิท แต่เห็นคนยืนคุยกันเป็นกลุ่ม ก็เดินเข้าไปในกลุ่มนั้น ชาวบ้านยืนยันว่าเป็นเรื่องจริง เราถามว่าแล้วยายสุละ... เพื่อนบ้านบอกว่ามีคนมารับไปเมื่อกี้เอง เราก็บอกเพื่อนบ้านว่า ตอนสักประมาณ 10 โมงกว่าๆ เราก็เห็นยายเดินกลับมาจากทำงานถือถุงซาเย้นกับไม้กวาดคู่ชีพ เดินเข้าบ้านเมื่อกี้เอง เขาบอกนั่นแหละ ไม่ถึงครึ่งชั่วโมงก็มีคนมารับยายไปเมื่อกี้เอง

ยายสุและตาหน - สุขน อุ่นแก้ว มาตั้งรกรากที่ปัตตานีหลายสิบปีแล้ว ยายสุ เป็นคนฉะเชิงเทรา ส่วน ตาหน เป็นคนปราจีนบุรี ทั้ง 2 คน แต่งงานกันและเลือกปัตตานีเป็นที่ปลูกสร้างสร้างตัว ทำมาหากิน ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 (ผู้เขียนยังไม่เกิด) ยายสุเล่าให้ฟังว่าตอนมาถึงปัตตานี ไม่มีบ้านอยู่ เปาะซูให้เช่าบ้านอยู่ใกล้ๆ เปาะซู เสียค่าเช่าเดือนละ 50 บาท เปาะซูเป็นคนใจดี ตาหนเป็นคนช่างพูดและชอบช่วยเหลือคนอื่น ทำยสุสุดตาหน กับเปาะซู ก็เป็นเพื่อนซี้กัน ยายสุ มีลูกทั้งหมด 5 คน ครอบครัวยายเริ่มเป็นครอบครัวใหญ่ ยายสุหาทางขยับขยายเข้ามาอยู่ในชุมชนที่เราอาศัยอยู่ คือ ปากาปาแย ซอย 7

อู๊ดเป็นลูกคนที่ 4 เป็นลูกคนเดียวที่อยู่กับแม่และยังไม่มีครอบครัว เป็นคนขยันทำงานได้เงินมาก็ช่วยแม่จ่ายค่าเช่าบ้าน และกำลังเก็บเงินไว้แต่งงาน ซึ่งในชุมชนนี้จะมีคนต่างถิ่นมาเช่าบ้านอยู่ ส่วนมากจะเป็นคนมาจากแดนไกล มาจากภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้ตอนบน ทุกคนมาทำมาหากินเลี้ยงชีพโดยสุจริต โดยในชุมชนที่เราอาศัยอยู่นั้น มีมาตรการว่า ใครที่มาเช่าบ้านอยู่ในชุมชนนี้จะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดและอบายมุข พวกเราอยู่ท่ามกลางความแตกต่างแต่เราไม่แตกแยก แต่พอเกิดเหตุการณ์ของอู๊ดขึ้นมาทำให้พวกเราในชุมชนสะเทือนใจมาก

เพื่อนบ้านเล่าให้ฟังต่ออีกว่า มีคนมาบอกพี่สาวของอู๊ดก่อนที่จะไปบอกยาย แล้วมีคนมารับยายไป... ขณะที่เรายืนคุยกันนั้น ฉันเริ่มรู้สึกท้อ หัวใจเต้นผิดปกติ หัวเข่าเริ่มสั่น สับสน ฉันเริ่มรู้สึกตัวเองแย่ นั่งลงบนแคร่หน้าบ้านของเพื่อนบ้านซึ่งเป็นร้านขายของชำ เราคุยกับลุงข้างบ้านที่พวกเราเียนกันอยู่ว่า เราไปคุยยายสักทีเถอะ ไม่รู้ว่ายายสุเป็นอย่างไรบ้าง ลุงบอกว่าอย่าไปเลยมันอันตราย ใกล้ศพอู๊ดยังมีระเบิดอีก 2 ลูก เข้าไปไม่ได้หรอก ลุงบอก เราได้แต่นั่ง

ขณะที่คุยกันอยู่นั้น เพื่อนข้างบ้านก็เรียกเสียงดัง มีข่าว มีข่าว มาดู ทุกคนก็วิ่งไปบ้านข้างๆ ที่พวกเราเียนคุยกัน ไซ่ เป็นภาพข่าว ช่อง 3 เอามาออกอากาศ ข่าวภาคเที่ยงในภาพข่าว เห็นคนนอนอยู่ไกลไปหน่อย มีมอเตอร์ไซด์ของน้องเขา เราจำหมายเลขทะเบียนรถได้ มีคนมาฆุงดูมากมาย ในภาพข่าวเราเห็นยายเียนอยู่ มีทหาร ตำรวจ ในข่าวเราเห็นเชือกสีเหลืองล้อมรอบ หัวใจเราเริ่มสั่นขึ้นมาอีกครั้ง สะเทือนใจมาก ทุกคนเงิบแล้วก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ขณะที่เราเดินผ่านหน้าบ้านยาย เราหันไปมองทุกๆ ที่รู้ว่า บ้านปิด เดินไปถึงบ้าน นั่งคนเดียว หันไปเห็นต้นมะลิ ต้นกระดังงา ฯลฯ ที่อู๊ดสรรหามาให้เมื่อนานมาแล้ว ต้นแล้ว ต้นเล่า

“ต้นนี้เก็บไว้ก่อนนะพี่ไว้ปลูกตอนทำสระน้ำ กังหันน้ำตก เมื่อผมทำงานที่ตาแกะเสร็จ”

เราย้อนไปถึงคำพูดบอกเล่าของอู๊ด นั่งนึกถึงเด็ก ๆ หลายคน ถ้าตอนเียนนี้กลับมาจากโรงเรียนแล้วรู้ว่า ลุงอู๊ด ของพวกเราเสียชีวิตแล้ว เด็ก ๆ จะรู้สึกอย่างไร เพราะอู๊ดเป็นที่รักของเด็ก ๆ ในชอยนี้ อู๊ดชอบทำว้าวให้เด็ก ๆ จะมีว้าวแบบต่างๆ เด็ก ๆ ก็จะมานั่งกันเต็มหน้าบ้านอู๊ด

มีเด็ก หลากๆ รุ่น เด็กเล็ก เด็กโต ตกเย็นก็ไปเล่นบอลข้าง ตะตะกร้อข้าง เป็นภาพที่เด็กๆ สนุกสนานกัน เราเห็นได้ทุกวัน แล้ววันนี้เด็กๆ กลับมาจะรู้สึกอย่างไร?

สำหรับเราสิ่งที่ประทับใจคืออู๊ดเป็นเด็กดีมีน้ำใจ มีอยู่วันหนึ่งตอนเช้า สามิเราไปทำงาน เราต้องไปส่งลูกไปโรงเรียน วันนั้นเราปวดหัวมากๆ จะขับรถก็ไม่ไหวจริงๆ ขอให้เขาช่วยไปส่งลูกไปโรงเรียน ให้ลูกเดินไปเรียกน้องเขา เขาเดินมาถามว่า “พี่มีอะไรหรือ” เราก็บอกว่า พี่ไม่สบาย ขอช่วยไปส่งน้องที่โรงเรียนหน่อยได้ไหม เขาไม่รีรอรีบตอบ “ได้ครับพี่เดี๋ยวผมไปส่งให้” เทียงของวันเดียวกัน เขาเดินมากดกริ่ง “พี่เข็นข้างข้างทานอะไรหรือยัง แล้วเขาก็บอกว่า ผมซื้อข้าวผัดกุ้ง หน้าปากซอยมาให้พี่ไม่ทราบว่พี่จะทานได้หรือเปล่า แล้วตอนเย็นผมไปรับน้องให้นะ พี่นอนพักผ่อน” เรากล่าวขอบคุณน้องอย่างมากกับความใส่ใจนั้น

ในความทรงจำ ฉันทึ่งคิดแต่เรื่องดี ดี ของอู๊ด เรื่องแล้วเรื่องเล่าของอู๊ดและความเป็นคนมีสัมมาคารวะเป็นที่รักของทุกคน ถ้าเขามีปัญหาอะไรก็จะมาขอคำแนะนำและปรึกษาเราและสามิตลอดเวลาที่ผ่านมาที่เราเริ่มให้โอกาสเด็กคนนี้ เข้ามาช่วย ตัดหญ้าและปลูกต้นไม้ แม้กระทั่งช่วยดูแลบ้าน

บ่ายแก่ๆของวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2548 เราเดินออกไปนอกบ้านอีกครั้ง แล้วเอ่ยปากถามเพื่อนบ้านว่าเขาเอาศพอู๊ดกลับมาแล้วหรือยัง เพื่อนบ้านบอกว่า เอากลับมาแล้ว อยู่ที่วัด เราก็ถามว่าแล้วย้ายละเพื่อนบ้านตอบว่าอยู่วัดเหมือนกัน เราดูสีหน้าเพื่อนข้างบ้าน ไม่ว่าจะคนไทยพุทธ มุสลิม มีสีหน้าไม่ต่างกันเลย ส่อให้เห็นถึงความเศร้าใจ สะเทือนใจ และหดหู่หัวใจ ทุกคนก็รู้ว่าเราก็อึ้งใจมากเหมือนกัน

ลุงข้างบ้านบอกว่า ไม่เป็นไรหรอกพี่ เขาไปสบายแล้ว ศพอยู่ที่วัดแล้ว

ลุงบอกว่า “เดี๋ยวพวกผมจะไปช่วยงานศพตอนเย็น”

เรานึกในใจ “พี่ขอไปด้วยคนได้ไหม” แต่ไม่กล้าพูด

ขณะที่เราเดินกลับบ้าน ยายกลับมาพอดี เราและเพื่อนเดินเข้าไปหายาย จับมือยาย แล้วบอกยายว่าเข้มแข็งไว้นะยาย ยายไม่พูด แต่ยายพยักหน้ารับ เราเห็นสภาพยายตอนนั้นก็พูดอะไรไม่ออก ยายบอกว่ายายไปอาบน้ำก่อนนะ เดี่ยวจะไปวัดอีก เราตอบค่ะ ตอนเย็นของวันนั้น แถวชุมชนที่เราอยู่มันช่าง เจียบเสียนี่กระไร...

หลังจากเสร็จงานศพอุ๊ตแล้ว เราไปเยี่ยมยายกับตาหน (พ่อของอุ๊ต) ที่บ้านนั่งกันอยู่ 2 คน สีหน้ายายดีกว่าวันก่อนอย่างเห็นได้ชัด ส่วนตาหน ก็ดูเศร้าไม่พูดหยอกล้อ หยอกเล่นเหมือนเมื่อก่อน

“ยายทำใจได้แล้ว เขามาอยู่กับยายได้แค่นี้เอง ยายก็ไมู้เหมือนกันว่ายายทำได้อย่างไร เพราะยายก็คิดไม่ถึงว่าจะเกิดเหตุการณ์แบบนี้กับอุ๊ต”

ยายย้อนกลับไปเล่าถึงวันที่เขามาตามยาย เขาไม่ได้มาบอกยายว่าอุ๊ตเสียชีวิต เพื่อนของอุ๊ตมาบอกว่า “แม่ ๆ ไปรับไอ้อุ๊ตมันกลับบ้านหน่อย มันเมา ถ้าแม่ไม่ไปรับมันไม่กลับ ยายกลับมาจากทำงาน ยายยังไม่เปลี่ยนเสื้อผ้าเลยน้องเอ๊ย แถมยังนึกตำหนิในใจว่ามันกินเข้าไปทำไม เพราะมันไม่กินมานานแล้ว แต่ยายไม่คิดว่าจะเป็นอย่างนี้ พอไปถึงก็เข้าอ่อนเหมือนกัน” เราเหลือบไปมองตาหน (พ่อของอุ๊ต) ตาหนนั่งนิ่งแต่ขอบตาของตาหนเริ่มแดงๆ ยายพูดแล้วสีหน้าไม่ค่อยจะดีสักเท่าไร เราถือโอกาสเปลี่ยนเรื่องคุย

วันเวลาทำให้ยายเข้มแข็งขึ้น เราได้แต่เฝ้าดู มีเวลารว่างก็ไปนั่งคุย เป็นเพื่อน ถามสารทุกข์สุกดิบ ยายเล่าให้ฟังว่า ยายย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนที่นี่มา 25 ปีแล้ว เราถามว่า 25 ปีแล้วรี ยายถามว่า น้องไม่เชื่อหรือ ยายก็ เดินไปหยิบกระเป๋าล้อแล้วหยิบใบเสร็จใบแรกที่ยายเข้ามาเช่าบ้านอยู่ แถวนี้นี้ “คนอื่นย้ายเข้ามา ย้ายออกไป ยายบอกว่ายายไม่ไปไหนแล้ว อยู่ที่นี่แหละ”

อีกหกปีถัดมา ประมาณต้นปี 2554 ตาทน ก็มาจากยายไปอีกคน ด้วยวัยชรา เราชวนกันไปเมื่อ 10 ปีกว่าๆ มีพ่อ-ลูก คู่หนึ่งทะเลาะกันอยู่ เป็นเรื่องๆ แต่คนที่คอยเป็นกรรมการ ก็คือผู้หญิงคนนี้อยู่แหละ ตอนนั้น ยังแข็งแรงมาก มีบทบาทเป็นกรรมการเมื่อมีการปะทะคารมกัน แต่วันนี้ พ่อลูกคู่นั้นจากเขาไปหมดแล้ว ผ่าหัวใจแล้วความทรงจำ ทั้งยายวัย 70 ปี ให้อยู่ตามลำพัง

ถ้ามองเพียงผิวเผินดูเหมือนยายอยู่ตามลำพังเพียงคนเดียว แต่ ชุมชนแถวนี้ เราอยู่รวมกันแบบพี่น้อง ใช้ระบบเครือญาติ อยู่ด้วยกันมานาน ส่วนมากจะมีคนไทยพุทธจากต่างถิ่นมาอาศัยอยู่ บางคนเมื่อเกิด เหตุการณ์กรณีของอุ๊ต พวกเขาก็กลับไปอยู่บ้านเดิมของเขาด้วยความกลัว หวาดระแวง เขาต้องอพยพกลับบ้าน แต่ในเวลาไม่นานพวกเขาก็จะกลับมาอีก พร้อมกับคำพูดว่า อยู่ที่ไหนก็หากินไม่สะดวกเท่ากับที่นี่ ชุมชนนี้ เราอยู่ท่ามกลางความแตกต่าง แต่เราไม่แตกแยก เพราะเรามีจุดยืนเหมือนกัน คือ สร้างความสงบให้เกิดในชุมชน

แม้จะเป็นแค่ชุมชนเล็ก ๆ พวกเราอยู่กันแบบมีกฎ กติกา ของการ อยู่ร่วมกัน สำหรับความปลอดภัยเราช่วยกันดูแลกันเอง กรณีที่มีปัญหา ในชุมชน เราอาศัยพึ่งพาผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำศาสนา

สำหรับชุมชนเล็กๆ แถวนี่เราอยู่ร่วมกันโดยให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องศาสนาของแต่ละบุคคลนับถือ และมีความไว้วางใจ เชื่อใจกัน

ปี 2554... ภาครัฐปรับโครงสร้างการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบใหม่ เราซึ่งทำงานอยู่ในเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมและกึ่งดูแลหญิงหม้าย และเด็กกำพร้า ส่งเสริมทางด้านอาชีพให้กับผู้ได้รับผลกระทบจากทางตรง และทางอ้อม สำหรับยายสุ ด้วยวัย 70 ปี ในฐานะเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ช่วงแรก ยายสุอาจจะไม่รู้สิทธิ์ ของตนเองว่ามีอะไรบ้าง แต่หลังจากยายซึ่งถูกปลดออกจากการเป็น ลูกจ้างของ อบต. ด้วยวัยที่ชรา ยายอยู่บ้านเฉยๆ เมื่อเราทราบว่ารัฐบาล ปรับโครงสร้างใหม่เราก็ถามยายว่าไปลงทะเบียนแล้วหรือยัง? ยาย บอกว่ายายไม่รู้ ยายแก่แล้ว ระยะเวลาของยายมันก็นานมาแล้ว ทำได้อีกหรือ เราตอบยายว่าได้ซี... ขอคุณเอกสารยายหน่อยยายบอกว่า ยายไม่มีเอกสารอะไรสักอย่างอยู่ในมือ เราถามถึงใบมรณบัตร ยาย ก็บอกว่าไม่มี เราารู้สึกแปลกใจยายไม่ได้เก็บหลักฐานอะไรไว้สักอย่าง เราก็แนะนำให้ยายไปที่อำเภอ ที่เกิดเหตุ เพื่อขอเอกสารแต่ยายผลัดวัน ประกันพ่วงไม่ยอมไปขอรับเอกสารสักที

เราติดตามเรื่องเอกสารยายอยู่ประมาณ 1 อาทิตย์ ก็สังเกตเห็นความผิดปกติของยาย เราถามยายตรงๆ ว่าทำไมยายไม่ไปเอา เอกสาร ยายบอกว่ากลัว และอีกหลายประโยคที่สื่อความหมายถึง ความหวาดระแวง รวมทั้งยายไม่รู้เรื่องขั้นตอน ประจวบเหมาะช่วงนั้น น้องดวงสุดา สร้างอาชีพ ซึ่งทำงานช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบด้วยกัน กับเราเข้ามาเช่าบ้านอยู่แถวนี้ เราก็แนะนำให้น้องดวงให้รู้จักกับยาย และเล่าถึงเรื่องราวต่างๆ ดวงก็เห็นด้วยที่จะช่วยยาย เราถามยายว่า

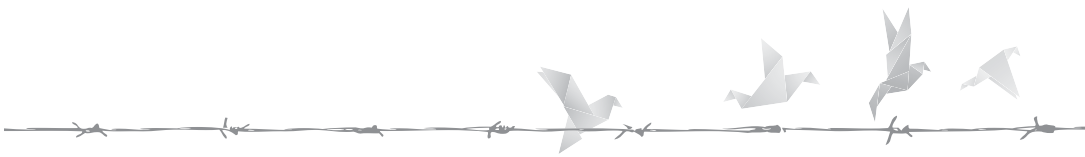
ยายกลัวอะไร ยายบอกว่า ยายไม่กล้านั่งรถไปทางนั้น ไม่มีคนไปเป็นเพื่อน ไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร เรายบอกว่าไม่ต้องกลัวหรอก

สำหรับเรื่องเอกสารยายไปที่อำเภอ แล้วยกหูโทรศัพท์หาน้องดวง แล้วน้องดวงจะคุยกับเจ้าหน้าที่ให้เอง ยายก็รับปากว่าจะไปติดต่อเรื่องเอกสาร เมื่อได้เอกสารยายก็เอามาให้เราดู แล้วเราให้ยายถ่ายเอกสารไว้ 5 ชุด หลังจากนั้นน้องดวงก็เริ่มดำเนินการเข้าสู่กระบวนการขอรับการเยียวยา ประมาณ 1 เดือน ยายก็ได้รับการเยียวยาเหมือนกับคนทั่วไป ด้วยจิตใจสำนึกของความเป็นมนุษย์ เราไม่คิดที่จะเลือกปฏิบัติ เราเป็นมนุษย์ด้วยกัน เราเห็นเขาเดือดร้อนเราต้องให้ความช่วยเหลือ โดยเราไม่ได้คำนึงถึงเรื่องความแตกต่างทางศาสนา พวกเราสร้างความเข้าใจในเรื่องศาสนาในเชิงบวก...

โชคดีของยาย ยายได้รับการเยียวยาจากทางกรอีกอย่าง คือ โครงการจ้างงานเร่งด่วน 4,500 บาท ต่อเดือน เราคิดว่ายายน่าจะเป็นพนักงานของรัฐที่มีอายุมากที่สุด...

ล่าสุดยายอาจจะมีความสุขอีกครั้ง... ความรู้สึกของยายที่ยายได้รับการเยียวยาในครั้งนี้ ยายบอกว่าดีใจมากๆ เหมือนชีวิตนี้ได้เกิดใหม่ ... เราถามยายว่า ยายมีเงินมากแล้วยายจะกลับไปบ้านยายไหม? ยายบอกว่า ยายไม่ไปไหนแล้วยายอยู่ที่นี่แหละ เพราะที่นี่เปรียบเสมือนบ้านยาย ลูกหลานยายอยู่ที่นี่ทั้งนั้น ทุกคนดีกับยายเหลือเกิน

ทุกวันนี้ ยายมีความสุข เมื่อเวลายายมีธุระ มีความจำเป็นที่จะต้องติดต่อกับส่วนราชการ ก็มีกลุ่มอาสาสมัครที่เกี่ยวข้องในชุมชน คอยให้ความช่วยเหลือ เกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพก็มี อสม.คอยดูแล ด้านคุณภาพชีวิตก็มีอาสาสมัครช่วยๆ กันดูแล คอยให้การช่วยเหลือและ

บริการประดุจดั่งญาติคนหนึ่ง ทั้งที่ยายไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม แต่ทุกคนเป็นเสมือนลูกหลานของยาย เพราะอิสลามสอนให้เราได้ทำความรู้จักเอื้อเฟื้อกัน เพื่อจะได้สร้างการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และนี่คือที่มาของคำว่า “อิสลาม” ซึ่งมีความหมายว่า “สันติ”